

Teodor COTELNIC
Institutul de Filologie al AȘM
(Chișinău)

UN ÎMPĂTIMIT CERCETĂTOR
AL LIMBII ROMÂNE LITERARE*

An avid researcher of the literary Romanian language

Abstract. In his long scientific activity the main research concern of the academician Nicolae Corlăteanu was the contemporary literary Romanian language. Serving the cultural and social needs of a people, the literary language is the most valuable, model, exemplary form, a polished, improved form; it is the „super-dialectal” form of the national common language. Through more than six decades of hard work, the scientist examines in detail the functional relations between the national common language and its other variants: the literary language, the standard language, the writers’ language, establishing among them a concentric report. At the same time, the literary Romanian language became stabilized in the second half of the XIXth century, to its constitution contributing the spoken language from the Romanian massif of the north of Danube, the linguistic and literary tradition of the chroniclers’ books, the linguistic means of all the scholars of the three Romanian historical provinces.

Keywords: innovation, literary language, national language, the writer’s language, the standard language, terminology, traditions.

Preocupările filologice ale lui Nicolae Corlăteanu încep încă de pe băncile liceului *Alexandru Donici* din Chișinău, unde prezenta referate la cercul literar. A urmat universitatea din Cernăuți, instituție cu vechi și frumoase tradiții cărturărești. Aici s-a format ca filolog și distins intelectual sub îndrumarea unor eminenți profesori universitari, care l-au învățat să pătrundă mai adânc în tainele graiului strămoșesc, să studieze mai profund operele marilor scriitori și să-și determine orientarea intelectuală în specialitatea aleasă. După propria-i mărturisire, „tezele de seminar la Facultatea de Litere a Universității din Cernăuți despre activitatea poetică a lui A. Mateevici și despre publicațiile periodice din Basarabia și, mai ales, teza de licență despre relațiile lingvistice dintre *Codicele Voronețean* și lucrările lui Coresi mi-au trezit gustul și dragostea pentru investigațiile filologice. Expedițiile folclorice și dialectologice mi-au deschis ochii asupra comorii de nestemate a graiului popular” [1, p. 95-96].

Anume în anii de studenție Domnia Sa își concentrează atenția asupra unor probleme de filologie, în special, de textologie. Examinând cu pasiune și competență relațiile lingvistice și filologice dintre textul din *Faptele apostolilor (Praxiul)*, inclus în *Condicele Voronețean*, și *Apostolul lui Coresi* (tipărit la Brașov în 1563), contrar opiniei reputa-

* Publicat cu prilejul împlinirii unui centenar din ziua nașterii acad. Nicolae Corlăteanu.

ților lingviști Sextil Pușcariu și Alexandru Rosetti, ajunge la concluzia independenței celor două texte în privința traducerii lor, fiecare având la bază un alt original slav. Comisia de licență, alcătuită din merituoșii profesori universitari Leca Morariu, Grigore Nandriș și Ion Nistor apreciază lucrarea cu cea mai înaltă notă și o recomandă pentru a fi publicată. Cu regret, abia în anii '60 o parte din teză a văzut lumina tiparului (în revistele *Studii și cercetări lingvistice* –1960, nr. 3, p. 443-447 și *Limba română* (București) – 1963, p. 177-185). După cum se menționează într-o recenzie din revista *Mitropolia Olteniei* (1961, nr. 3-4), lucrarea „aduce o contribuție nouă și însemnată pentru istoria literaturii noastre vechi” [2, p. 114].

Interesele și problemele de investigație ale savantului sunt multiple și diverse. În decursul celor peste șase decenii de trudă în sudoarea frunții pe ogorul filologiei românești acad. N. Corlăteanu desfășoară o prodigioasă activitate științifică, ce se caracterizează nu numai printr-un considerabil număr de lucrări, ci și printr-o neîntrecută diversitate tematică, în care sunt abordate cu competență, erudiție și cu o capacitate de muncă demnă de invidiat variate subiecte de lingvistică teoretică și aplicată. Domnia Sa a publicat lucrări de sinteză aproape în toate compartimentele limbii: lexicologie și lexicografie, fonetică și ortografie, istoria limbii literare și limba scriitorilor, interferențe lingvistice și îmbogățirea reciprocă a limbilor contactante, stilistică și cultivarea limbii, gramatică și sociolingvistică, textologie și istoria limbii, romanistică și lingvistică generală, istoria lingvisticii și a culturii naționale*. N. Corlăteanu a lăsat urmașilor lucrări de sinteză aproape în toate compartimentele enumerate, lucrări care (pe lângă faptul că oferă tuturor celor interesați posibilitatea de a cunoaște limba maternă sub toate aspectele ei de manifestare și funcționare, prezintă o imagine de ansamblu a cunoștințelor dobândite până în prezent) au menirea de a aprofunda tematica disciplinei respective, dezvăluind noi aspecte necercetate încă, sugerând modalități noi de interpretare și clasificări foarte utile, deschizând un orizont larg lingvisticii noastre. Toate domeniile de cercetare sunt acoperite cu studii bine apreciate de specialiști la timpul apariției lor.

Vorbind despre activitatea științifică a savantului Corlăteanu cu ocazia împlinirii vârstei de 80 de ani, acad. Silviu Berejan avea să afirme: „Nicolae Corlăteanu este – și acest lucru e bine cunoscut atât în Republica Moldova, cât și în afara ei – un om de litere cu o temeinică pregătire profesională, un erudit și competent cercetător în domeniul filologiei, în sensul vechi și larg, adică etimologic al acestui cuvânt. Domnia Sa a avut și are în obiectiv, s-a interesat și se interesează dintotdeauna de disciplinele filologice în întregul lor ansamblu, adică de toate formele de manifestare a limbii unui popor, de istoria vorbirii omenești, a vorbirii populare orale și a celei culte, de acțiunea acestora asupra spiritualității membrilor unei comunități sociale, de utili-

* Profesorul universitar Anatol Ciobanu, fost student și doctorand al dlui academician Corlăteanu, distinge la iubitul său dascăl și mentor 10 direcții de cercetare. A se vedea [3, p. 48-53].

zarea artistică a limbii, adică de arta cuvântului, de importanța acestei arte pentru sensibilitatea umană în genere. În toate aceste domenii a scris și a expus cu diferite ocazii o sumedenie de idei și judecăți de valoare, presărate cu generozitate prin sutele de studii și articole publicate, precum și prin cursurile de lecții, prelegeri și comunicări ținute în fața a mii de elevi, studenți, doctoranzi și specialiști, filologi, profesori de limbă și literatură” [4, p. 36].

Având o excelentă pregătire filologică și posedând informații vaste din toate compartimentele lingvisticii moderne, talentatul și harnicul om de știință nu se consacră cercetării aprofundate doar a aspectelor teoretice ale diverselor și complexelor probleme ale limbii materne. Chiar prima lucrare *Abecedarul pentru adulți*, elaborată îndată după anii de război împreună cu regretabilul său coleg Eugeniu Russev – apărută în 4 ediții (1945-1962) cu un tiraj de peste o jumătate de milion de exemplare – a fost o carte de căpătâi ce a servit la alfabetizarea maselor largi de moldoveni, învățându-i să citească și să scrie cu litere rusești. Căci după cum avea să afirme însuși lingvistul mai târziu într-un interviu, „în acele vremuri alfabetizarea nu era doar o acțiune de răspândire a cunoașterii de carte. Ea mai însemna ceva, mai important: a păstra și a cultiva conștiința apartenenței la un anumit popor, la o entitate națională, adică a ști să citești și să scrii, folosind cuvintele tale materne, a vorbi, a te comporta ca moldovean, inclus în întreaga romanitate – și în cea proximală, și în cea istorică” [5, p. 67].

Principala preocupare de cercetare a eruditului și laboriosului lingvist a fost și a rămas în permanență limba literară contemporană, în special lexicologia și lexicografia. Cunoscuta sa monografie, *Studiu asupra sistemului lexical moldovenesc din anii 1870-1890 (Contribuția lui Ion Creangă și a altor scriitori la valorificarea stilistică a vocabularului contemporan)* (1964) a devenit în scurt timp o lucrare de referință în lingvistica română. După aprecierea membrului corespondent al AȘ din R. Moldova, A. Ciobanu, „monografia impresionează prin profunzimea tratării problemelor abordate, prin cunoștințele autorului în domeniul istoriei literaturii românești și a celei universale, prin caracterul ei instructiv, înscriindu-se în istoria filologiei romanice ca o contribuție importantă la marea și nobilă operă de valorificare a moștenirii clasice” [6, p. 51]. Opera prezintă o cercetare exhaustivă a perioadei în care s-au format și s-au stabilizat normele limbii literare, perioadă de înnoire, modernizare și statornicire a stilurilor limbii române, Deși se tratează numai lexicul și e bazată în special pe materialul lexical din opera crengiană, lucrarea constituie o contribuție substanțială și la soluționarea unor probleme mai generale, cum ar fi: noțiunea de limbă literară, relațiile funcționale dintre limba comună națională, limba literară, limba literaturii artistice și limba scriitorului, studierea limbii operelor literare etc. În urma examinării corelației dintre limba literară și celelalte aspecte (variante) ale limbii naționale comune ajunge la concluzia că între ele se stabilește un raport concentric: cercul mai larg reprezintă limba comună națională, iar cercurile interioare – respectiv – celelalte noțiuni, limba scriitorului constituind cercul central (cel mai mic). Mai amănunțit vezi [7, p. 53-54]. Savantul respinge teza eronată,

susținută de mai mulți cercetători, că limba lui Creangă este limba țăranului moldovean și că dialectismul este elementul caracteristic vocabularului lui. În opinia autorului monografiei, „caracteristica principală a scrierilor marelui povestitor o constituie folosirea abundentă a limbii vorbite ca pe unul din aspectele funcționale ale limbii literare”.

Îmbrățișând și promovând calea evolutivă și acumulativă de investigație, profesorul nu ignoră noile metode de cercetare, noile teorii și interpretări științifice, capabile să regenereze gândirea mereu dornică de cunoaștere a cercetătorului. În lucrarea amintită citim: „Orice sinteză referitoare la limba literară trebuie să scoată în evidență și să dovedească ideea de continuitate a unor tendințe, care s-au vădit în perioadele anterioare și se realizează astăzi. Se impune a reliefa nu atât particularitățile lingvistice ale lui Creangă, adică ceea ce are el singular (dacă e vorba de o limbă «bună» sau nu în sensul direct al acestor cuvinte), cât se cere a ști în mod obiectiv, ce este limba lui Creangă în contextul limbii literare moldovenești* în general și a stării în care se găsea ea în a doua jumătate a veacului XIX, în special” [8, p. 22].

Bun cunoscător al literaturii vechi și clasice, autorul monografiei consideră că perioada în care s-a stabilizat limba română literară este secolul al XIX-lea, în special a doua jumătate a lui. În urma unei analize minuțioase a diferitor izvoare ale limbii, constată că la dezvoltarea limbii literare a contribuit limba vorbită (= graiurile) de pe întregul masiv romanic nord-dunărean, tradiția lingvistică și literară cuprinsă în cărțile noastre vechi (literatura religioasă și istorică, operele cronicarilor), mijloacele lingvistice folosite de scriitorii considerați clasici. În sfârșit, s-a format și s-a desăvârșit într-o perioadă istorică de lungă durată, întocmai ca și poporul care a creat-o cu contribuția eforturilor permanente ale tuturor cărturarilor din cele trei provincii istorice românești – Moldova, Muntenia și Transilvania.

Limba literară este cel mai desăvârșit și multilateral aspect al limbii comune naționale. Ea include în componența sa toate varietățile stilistice, inclusiv stilul artistic (limba operelor literare). Ea are tangențe vădite cu limba scriitorului, însă nu poate fi identificată cu aceasta din urmă.

Limba scriitorului poate inova în diferite direcții, cu singura condiție de a se menține în sistemul limbii comune naționale.

După ce evidențiază contribuția marelui povestitor humuleștean la dezvoltarea limbii literare, autorul trece la analiza lingvo-stilistică a vocabularului crengian ce cuprinde printre altele: oralitatea operei lui Creangă, raporturile semantice dintre cuvinte (sinonimele, omonimele, antonimele, eufemismele), particularitățile lexico-frazeologice și stilistice ale părților de vorbire, tot materialul fiind examinat „în strânsă legătură cu conținutul operei și concepția de viață a scriitorului” [9, p. 22]. Asupra unora dintre problemele enunțate aici neobositul cercetător va reveni și în cărțile, studiile, articolele scrise ulterior. Numim o parte din ele, în ordinea apariției lor: *Dezvoltarea stilurilor*

* Glotonimul „limba moldovenească” este denumirea corectă de *limba română*, impus de regimul țarist și sovietic în teritoriul din stânga Prutului și până peste Nistru.

funcționale și problema evoluției limbii literare (1967), *Aspecte ale relațiilor dintre limba literară și limba scriitorului* (1972), *Scriitorul în fața normei literare* (1985), *Cronicarii moldoveni și contemporaneitatea noastră* (1988), *Româna literară în Republica Moldova: istorie și actualitate* (1995), *Încadrarea lingvistică în realitățile europene* (2001) etc.

În culegerea de studii *Scriitorul în fața limbii literare* atacă direct problemele legate de rolul scriitorului, al literaturii beletristice în procesul de formare și funcționare a limbii literare, de relațiile dintre limba literară și limba scriitorului, scriitorul și norma literară, corelația dintre tradiție și inovație în limba scriitorului, contribuția condeierilor clasici și contemporani la dezvoltarea și perfecționarea limbii literare. După părerea autorului, limba operelor artistice constituie o parte din întreg, întregul fiind limba literară sub aspectul ei scris și oral. Rolul de bază însă în dezvoltarea și perfecționarea limbii literare le revine, în primul rând, scriitorilor de mare valoare. În această ordine de idei un rol aparte îi revine lui M. Eminescu, a cărui limbă constituie expresia cea mai desăvârșită a limbii române naționale: „Un adevărat condeier simte limba, știe să-i aprecieze și să-i valorifice posibilitățile stilistice și estetice, căci poetul e un arhitect, un inginer al sufletelor umane, dar în aceeași vreme și un meșter-faur, un maestru al slovei scrise, prin intermediul căreia el face ca ceilalți să vadă, să simtă pulsul vieții, să acționeze în corespundere cu idealurile nobile ale societății” [10, p. 46].

O problemă importantă ce și-a găsit oglindire în culegere este cea a relațiilor dintre limba scriitorului și normele limbii literare. Spre deosebire de lucrările științifice și actele oficiale în care se respectă cu strictețe normele limbii literare, comunicarea artistică își are legitățile ei. Necesitățile estetice îi permit scriitorului, în special poetului, să se abată uneori de la normă. Firește, abaterile trebuie să fie bine motivate de conținutul de idei al operei literare. În concepția autorului limba operelor beletristice poate fi considerată „un subsistem funcțional care, pe lângă mijloacele limbii comune, posedă și anumite mijloace specifice care se prezintă ca un fel de îndepărtări de la normele literare și cele logico-semantice obișnuite” [11, p. 48]. Astfel, pentru a-și exprima individualitatea, maestrul slovei scrise este nevoit adesea să se elibereze oarecum de rigiditatea normelor literare. După opinia judicioasă a cercetătorului, între tradiție și inovație există o legătură dialectică. Tradiția, din care își trage originea orice creație spirituală, nouă, este „experiența predecesorilor, materializată în anumite valori permanente statornice pentru poporul dat” [12, p. 61]. Respectarea tradiției nu trebuie să fie însă o repetare oarbă, deoarece, urmând fără abateri calea bătătorită de alții, nu se poate ajunge niciodată la creație proprie, la originalitate, dacă produc rod numai acele legături cu tradiția, care permit să apară forme expresive noi.

De o atenție aparte se bucură opera și concepția marilor noștri clasici despre limba literară: I. Heliade-Rădulescu, C. Negruzzi, Al. Russo, V. Alecsandri, M. Eminescu, I. Creangă. Drept model de analiză minuțioasă sunt investigările de la sfârșitul cărții:

Actualitatea operei lui Ion Creangă, Ion Creangă și prozatorii sovietici moldoveni, Măiestria scriitorului și problema cultivării limbii, Despre analiza operei literare la nivel stilistic.

Domnului profesor N. Corlăteanu îi aparține și meritul de a fi alcătuit programe și manuale pentru studenții de la facultățile de filologie din republică. E suficient să amintim de manualul universitar *Curs de limbă moldovenească literară contemporană*. Vol. I, apărut la Chișinău în 1956, scris de un colectiv de autori, în care e inclus compartimentul *Lexicul*, aparținând acad. N. Corlăteanu. Abia în 1969 același Corlăteanu publică manualul de lexicologie pentru școala superioară parte componentă a cursului integral de limbă română literară în trei volume: volumul I – *Lexicologia*, vol. II – *Fonetica și Morfologia*, vol. III – *Sintaxa*. Reeditat și completat substanțial de același Nicolae Corlăteanu în 1982, a slujit 23 de ani procesul de învățământ universitar. Acest studiu cu privire la sistemul lexical sub aspectul evoluției principalelor lui izvoare de împrumutare a varietății lui stilistice, al specificului etimologic și frazeologic al relației cu alte limbi și alte perspective ale dezvoltării sale în noile condiții istorice ale „armoniosului bilingvism moldo-rus” din republică, cartea se prezintă ca o lucrare de sinteză a cercetărilor și concluziilor în acest domeniu, pe care autorul le-a formulat în mai multe studii publicate anterior. Având în față tomuri voluminoase scrise pe această temă, în alte limbi, un cercetător mai puțin exigent ar fi fost tentat să ofere cititorului o lucrare de mari proporții cu numeroase date și trimiteri suplimentare, cu analize detaliate ale unor opinii puse deja în circulația științifică. Nicolae Corlăteanu a reușit să învingă asemenea tentație și în locul unui volum enorm, dar dezlânat, selectând numai esențialul, mișcându-se cu suplețe prin diversitatea ipotezelor și concluziilor predecesorilor, a dat la iveală un volum de mici proporții, dar dens și interesant, clar și moderat, în care ineditul și erudiția își dau întâlnire cu sobrietatea și concizia, caracteristice adevăratului om de știință, stăpân pe materialul lingvistic investigat. Credem că nu vom exagera afirmând că fără o orientare teoretică bine determinată, fără o aplicare creatoare a materialului lingvistic, autorul nu s-ar fi descurcat în hățișurile vocabularului nostru, de ar fi putut formula cu atâta claritate și putere de convingere concluziile sale privind diversele probleme complicate ale originii, dezvoltării și funcționării sistemului lexical, de ar fi putut pronostica cu certitudine mijloacele de dezvoltare și de îmbogățire ale vocabularului în condiții destul de precare.

Împreună cu discipolii săi, laboriosul savant revine asupra reeditării unor manuale universitare, pe care le completează din punct de vedere teoretic în corespundere cu cerințele zilei. Astfel, în 1992, împreună cu prof. Ion Melniciuc (fostul său student și apoi coleg de catedră) publică a treia ediție a *Lexicologiei*. Elaborat în perioada de reînviere a realității lingvistice din R. Moldova (recunoașterea oficială a unității limbii literare și a spiritului românesc în hotarele ei de secole), manualul este net superior edițiilor precedente. Unele capitole și paragrafe sunt completate, sunt revăzute anumite probleme controversate și scrise într-o lumină nouă. E vorba de compartimentele: clasificarea frazeologismelor, tipurile polisemiei, procesele de modernizare a lexicului,

neologismele și rolul lor în reînnoirea vocabularului, *Dacia literară* și dezvoltarea lexicului, perfecționarea terminologiei contemporane etc. [13, p. 209-220].

În comparație cu manualul de fonetică semnat de acad. N. Corlăteanu (Chișinău, 1978), ediția din 1993, elaborată în colaborare cu Vladimir Zagaevski (și el fost student și coleg al dumnealui), conține noi viziuni de interpretare, în special în ceea ce privește limbile romanice și subdiviziunile teritoriale ale limbii române, clasificarea acustică a vocalelor și consoanelor, fonemul și alofonele lui, principiile grafiei moderne, stilurile de pronunțare, începuturile și stabilirea normelor ortografice românești etc. Cititorul poate găsi aici răspuns la cele mai diverse probleme referitoare la structura fonetică a limbii materne.

Departele de a fi simple manuale adresate studenților și cadrelor didactice de la facultățile de litere, lucrările menționate constituie adevărate tratate de lingvistică în domeniile respective, tratate scrise cu mult talent, folosind un limbaj expresiv, simplu, concis, clar, nepretențios, fără ca prin aceasta să fie afectat caracterul științific al informației.

Nu e de prisos să amintim și de activitatea lexicografică a savantului. Debutează (împreună cu Eugeniu Russev) la elaborarea în 1949 a unui *Dicționar rus-moldovenesc* ce cuprindea circa 40 000 de cuvinte și expresii, iar peste 13 ani vede lumina tiparului un nou *Dicționar rus-moldovenesc*, tipărit la Moscova, încorporând 61 000 de unități lexicale. Tot în acest an apare la Moscova *Dicționarul rus-român*, înglobând 46 000 de unități lexicale. O nouă ediție a acestui dicționar, prelucrată și completată, a apărut tot la Moscova în 1967. Deși unele dicționare, cu excepția ultimului, par astăzi rudimentare, ele echivalau atunci, după importanță, „cu un manual de limbă maternă (= română) și cu unul de limbă rusă în activitatea unui scriitor, ziarist, traducător, pedagog sau cercetător științific” [14, p. 29], au servit ulterior drept bază pentru întocmirea dicționarelor similare. Desigur, activitatea lexicografică a Domniei Sale nu se reduce doar la întocmirea dicționarelor bilingve. O deosebită contribuție a adus la elaborarea dicționarelor ortografice, fiind conducătorul științific și coautorul a celor trei ediții ale acestui tip de dicționar (1957, 1968, 1978). Probabil, e cazul să spunem cu această ocazie, că dl profesor a plecat în lumea celor dreپți, fiind amărât din cauză că manuscrisul *Dicționarului limbii lui Ion Creangă*, pe care l-a purtat toată viața în suflet, n-a văzut lumina tiparului. A plecat de asemenea mâhnit și de manuscrisul *Dicționarului de derivate al limbii române*, al cărui organizator și animator a fost. Și e păcat că acest manuscris, la care au trudit timp de 2 ani mai mulți cercetători ai Institutului, zace undeva printre hârtoage. Sperăm că se va găsi cineva dintre discipolii Domniei sale să pună umărul și să contribuie la editarea acestor lucrări inedite în Republica Moldova.

Spațiul nu ne permite să trecem în revistă toate lucrările savantului, mai ales că despre unele din ele s-a vorbit pe larg în materialele omagiale precedente*. Totuși am vrea să atragem atenția cititorului asupra ultimelor două valoroase monografii:

* Avem în vedere volumele omagiale, editate cu ocazia împlinirii 70 și 80 ani de la nașterea acad. N. Corlăteanu.

Încadrarea lingvistică în realitățile europene (Chișinău, 2001) și *Neologismul în opera eminesciană* (Chișinău, 2004), despre care s-a spus și s-a scris mai puțin.

Prima tratează o problemă actuală referitor la înnoirea, îmbogățirea vocabularului în genere și a terminologiei științifico-tehnice, dar și literare propriu-zise, nu înainte de a prezenta problemele teoretice ale neologismelor și importanța lor pragmatică în condițiile actuale ale evoluției sociale, economice, politice și culturale în epoca marilor descoperiri științifice și tehnice ale umanității contemporane. Ca urmare a transformărilor sociale, a progresului științific și tehnic, precum și a relațiilor reciproce dintre popoare în ziua de astăzi, neologismul constituie un element esențial și absolut necesar în procesul de dezvoltare a limbii.

A doua monografie, apărută în al 90-lea velleat al distinsului filolog, care deși este adresată publicului larg, are, din păcate, un tiraj doar de 120 de exemplare. Studiul reprezintă realizarea unei idei mai vechi a autorului, despre care acesta mărturisește: „Aflându-mă încă pe băncile liceului «Al. Donici» din Chișinău (1927-1934), apoi ale Universității cernăuțene (1934-1940) m-a preocupat mereu ideea cercetării operei marelui nostru poet nepereche. Îmi dădeam bine seama de profunzimea ideilor filosofice, de măiestria genială în procesul de perfecționare și dezvoltare a limbii noastre literare prin mijlocirea operei eminesciene” [15, p. 46]. Și, într-adevăr, dl acad. a reușit să elaboreze o lucrare prețioasă privind neologismul în poezia, proza și ziaristica eminesciană. Bineînțeles, autorul evidențiază și sporirea expresivității prin reînvierea multor cuvinte și expresii autohtone alături de cele cu caracter neologic, arată contribuția lui Eminescu la dezvoltarea și modernizarea limbii literare.

Pentru a găsi cuvântul ce exprimă adevărul, Marele nostru Luceafăr a folosit în creația sa întreaga bogăție lexicală expresivă a limbii române, cu tot ce avea ea mai prețios, începând cu secolul al XVI-lea până în perioada vieții sale. Din izvoadele bătrâne dezgroapă o mulțime de vocabule și forme gramaticale; din graiuri alege tot ce e mai de preț și mai viguros, culege cu grijă termenii populari, cele mai savuroase expresii; de la predecesori selectează cuvinte și expresii de circulație curentă, pe care a știut să le treacă prin laboratorul său de creație cu o desăvârșită artă literară, exprimând cele mai profunde gânduri și sentimente. În același timp își perfecționa mijloacele de exprimare și elementele venite, în special, din limba popoarelor ajunse la un nivel mai înalt de dezvoltare, la o desăvârșire vădită în operele unor măștri ai slovei scrise.

Prezența sau absența neologismelor în vocabularul poetic eminescian este condiționată de conținutul creației sale. În versurile cu caracter popular apariția lor este limitată. Cu totul alta este situația în poeziile și poemele cu tematică filozofică, socială, estetică etc., în care elementele lexicale noi i-au servit poetului pentru exprimarea celor mai profunde și abstracte idei. Sub pana scriitorului ele devin importante instrumente de realizare a expresiei artistice.

În cele din urmă, considerăm că ar fi necinstit să trecem cu vederea discursul convingător și bine argumentat, ținut în cadrul conferinței internaționale *Limba română este numele corect al limbii noastre* (20-21 iulie 1995), la care dl Profesor a rostit

cu glas tare, concludent adevărul științific despre limba noastră literară. Cităm din acest raport: „Cât privește limba literară, limba model, exemplară, de care ne folosim mai ales în scris, în lucrările literare, științifico-tehnice, limba oficială din documentele social-politice și administrative, ea trebuie numită limba română literară, unică pentru toți românii (moldoveni, munteni, ardeleni, bucovineni, transnistrieni, cei din Banatul sârbesc, din Ungaria, Bulgaria, Ucraina, Rusia, SUA etc.” [16, p. 82].

Cele expuse *supra* confirmă ideea că, deși academicianul profesor Nicolae Corlăteanu a avut unele lacune și greșeli în tratarea anumitor probleme de lingvistică, rămâne în continuare să-și ocupe locul pe deplin meritat printre cei mai destoinici oameni de știință și cultură atât din Republica Moldova, atât cât și din afara ei.

Referințe bibliografice

1. Anton Ion. *Dincolo de formule*. Chișinău, 1984, p. 95-96.
2. Citat după: Onufrie Vințeler. *Academicianul Nicolae Corlăteanu la 80 de ani*. În: Omagiu academicianului Nicolae Corlăteanu la 80 de ani. Chișinău: Editura Virginia, 1995, p. 114.
3. Anatol Ciobanu. *Academicianul Nicolae Corlăteanu – personalitate ilustră a filologilor români*. În: Omagiu academicianului Nicolae Corlăteanu la 80 de ani. Chișinău: Editura Virginia, 1995, p. 48-53.
4. Silviu Berejan. *Academicianul Nicolae Corlăteanu – organizator al științei academice*. În: Revistă de lingvistică și știință literară, 1995, nr. 3, p. 36.
5. *Interviu jubiliar*. În: Revistă de lingvistică și știință literară, 1990, nr. 4.
6. Anatol Ciobanu. *Op cit.*, p. 51.
7. Nicolae Corlăteanu. *Studiu asupra sistemii lexicale moldovenești din anii 1870-1890. (Contribuția lui Ion Creangă și a altor scriitori la valorificarea stilistică a vocabularului contemporan)*. Chișinău, 1964, p. 53-54.
8. *Ibidem*, p. 22.
9. *Ibidem*.
10. N. Corlăteanu. *Скрипторул ын фаца лимбуй лутераре*. Chișinău, 1985, p. 46.
11. *Ibidem*, p.48
12. *Ibidem*, p. 61.
13. A se vedea mai detaliat: N. Corăteanu, I. Melinciuc. *Lexicologia*. Chișinău: Lumina, 1992, p. 209-220.
14. Ion Melniciuc. *Irepetabilul savant*. În: Limba Română (Chișinău), 2005, nr. 4, p. 29.
15. Nicolae Corlăteanu. *Neologismul în opera eminesciană*. Creația poetică. Proza literară antumă. Eminescu-jurnalul. Chișinău: CEP USM, 2004, p. 46.
16. Nicolae Corlăteanu. *Româna literară în Republica Moldova: istorie și actualitate*. În: Limba Română (Chișinău), 2005, nr. 4, p. 82.